

Keskkonnaministri määruse
„Hankelepingu esemeks olevate toodete ja teenuste keskkonnahoidlikud kriteeriumid ja nende kohta riigihanke alusdokumentides kehtestavad tingimused“ eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse riigihangete seaduse (edaspidi ka RHS) § 77 lõike 7¹ alusel.

Avalik sektor on väga suur tarbija. Eestis korraldati 2018. aastal 7854 riigihanget kogumaksumusega veidi üle 2,5 miljardi euro, mis moodustas Eesti 2018. aasta SKPst 10,3% ja riigieelarvest 26,1%. Riik peab tarbima vastutustundlikult ja jätkusuutlikult ning kogu ühiskonna huve arvestades. Paraku oli 2018. aastal keskkonnahoidlike riigihangete osakaal riigihangete arvust ainult 3%, moodustades riigihangete maksumusest 7%.

Keskkonnahoidlike kriteeriumite kasutamine riigihangetes on üheks viisiks, kuidas propageerida keskkonnahoidlikku mõtteviisi ning tagada avalikus sektoris keskkonnasäästlik ressursside kasutamine. Just avaliku sektori asutused peaksid olema eeskujuks ja suunanäitajaks keskkonnahoiu tagamisel. Ka vastutustundliku ettevõtluse kujunemisele saab riik kaasa aidata keskkonnahoidlike riigihangetega – ostes tooteid ja tellides teenuseid, mis vastavad keskkonnahoidlikele kriteeriumitele. Eelnõu eesmärk on suunata avaliku sektori hankijaid seadma riigihangetes laialdasemalt keskkonnahoidlike kriteeriumeid ning vähendada sel viisil mööbli, puhastustoodete ja -teenuste, kontori IT-seadmete, koopia- ja joonestuspaberi hankimisel negatiivset keskkonnamõju.

Euroopa Liit (EL) on välja töötanud kahekümnele tooterühmale kriteeriumid¹, mida hankijatel on vabatahtlikult võimalik riigihangetes kasutada. Toote- ja teenuserühmad, millele EL on koostanud kriteeriumid, on järgmised: koopia- ja joonestuspaber, puhastustooded ja -teenused, kontori IT-seadmed, mööbel, värvid, lakid ja teekattemärgistus, transport, elekter, toit ja toitlustusteenus, büroohoonete disain, ehitus ja juhtimine, teede projekteerimine, ehitus ja hooldus, aiandustooded ja -teenused, tekstiil, kujutise reprodutseerimise seadmed, tänavavalgustus ja valgusfoorid, vesikütteseadmed, sanitaartechnilised kraanitarvikud, WC-potid ja pissuaarid, tervishoiusektoris kasutatavad elektri- ja elektroonikaseadmed, reoveetaristu, serveripargid. Eelnõu reguleerib neist nelja rühma: mööbel, puhastustooded ja -teenused, kontori IT-seadmed ning koopia- ja joonestuspaber.

Määruse eelnõu on ette valmistanud Keskkonnaministeeriumi (edaspidi *KeM*) keskkonnakorralduse osakonna peaspetsialist Liis Kaar (tel 626 0740, liis.kaar@envir.ee). Eelnõu õigusekspertiisi tegi KeMi õigusosakonna nõunik Mari-Liis Kupri (tel 626 0717 mariliis.kupri@envir.ee) ja üldosakonna jurist Sirje Juhkam (tel 626 0747, sirje.juhkam@envir.ee) ning keeleteimetaja oli õigusosakonna peaspetsialist Aili Sandre (626 2953, aili.sandre@envir.ee).

---

¹ https://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm.

2. Eelnõu sisu analüüs

Määruse eelnõus on 8 paragrahvi. Eelnõul on 4 lisa.

Paragrahv 1 sätestab reguleerimisala. Määrust kohaldatakse avaliku sektori hankijale riigihangete seaduse § 5 tähenduses, seejuures hankija mõiste hõlmab ka võrgustikusektori hankijat. Määrust kohaldatakse üle lihthanke piirmäära jäävatele riigihangetele, mis viiakse läbi riigihangete registris.

Avaliku sektori hankijaks on riik, kohalik omavalitsus, muud avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja asutused ning nende asutatud või kontrollitavad sihtasutused, mittetulundusühingud ja äriühingud. Teised eraõiguslikud juriidilised isikud saavad olla samuti hankijad, kui hange tehakse avalikes huvides ning rahastajaks on ka eespool nimetatud asutused.

Võrgustikusektori hankija on isik, kellele on õigusakti, haldusakti või halduslepinguga antud eri- või ainuõigus tegutseda võrgustikusektoris ehk riigihangete seaduse §-des 146–152 nimetatud valdkondades ning neis sätestatud tingimustel.

Erandina ei pea kohaldama määrust juhul, kui asju ostetakse või teenuseid tellitakse diplomaatilise esinduse jaoks välisriigis. Olukorras, kus asju või teenuseid tuleb hankida kolmandates riikides välisesindustele, ei pruugi olla alati võimalik leida pakkujaid, kes pakuksid keskkonnahoidlikele kriteeriumitele vastavaid asju või teenuseid.

Eelnõukohase määrusega kehtestatakse avaliku sektori hankijale kohustus arvestada hangetes keskkonnamõju vähendamise mõõbli, puhastustoodete ja -teenuste, kontori IT-seadmete ning koopia- ja joonestuspaberi tooterühmade korral. 2015. aastal tellis Keskkonnaministeerium keskkonnahoidlike riigihangete uuringu. OÜ Alkranel analüüsis, millistel ELis välja töötatud kriteeriumitel oleks Eestis rakendamisel kõige suurem potentsiaal, muu hulgas tehti turuanalüüs (on olemas keskkonnahoidlike toodete ja teenuste pakkujad ning avaliku sektori valmisolek neid hankida). Uuringu tulemusel valiti neli eelisvaldkonda (mööbel, koopia- ja joonestuspaber, puhastustooted ja -teenused, kontori IT-seadmed), mille puhul on olemas piisavalt pakkujaid ning hankijad on valmis neid ka kasutama.

Paragrahvi 2 kohaselt on määruse eesmärk riigihangetes keskkonnamõju vähendamine ning laialdasem keskkonnahoidlike kriteeriumite kasutamine. Keskkonnahoidlike kriteeriumide kasutamise eesmärk on vähendada asjadest ja teenustest põhjustatud keskkonnamõju, mis tuleneb nii tootmisest, kasutamisest kui ka kasutusest kõrvaldamisest, s.t kogu toote või teenuse olemusringi jooksul tekkivat keskkonnamõju. Nii on võimalik vähendada riske inimese tervisele ja ümbritsevale keskkonnale. Kriteeriumid põhinevad kehtival EL ökomärgise kriteeriumitel ning tööstusharude ja kodanikuühiskonna sidusrühmadelt kogutud tabel.

Paragrahvis 3 on sätestatud keskkonnahoidlike kriteeriumite kohta riigihanke alusdokumentides kehtestatavad tingimused.

Hankija rakendab paragrahvis 1 punktis 3 nimetatud nelja tooterühma asjade ja teenuste hankimisel määruse eelnõu lisades loetletud kohustuslike keskkonnahoidlike kriteeriumeid. Hankijal on õigus lisaks kohustuslikele keskkonnahoidlikele kriteeriumitele lisada valikkriteeriumeid või kriteeriume ise sõnastada. Valikkriteeriumite loetelu lisades pole ammendav. RHSi kohaselt on hankija kohustatud riigihanke korraldamisel tegutsema läbipaistvalt, kontrollitavalt ja proportsionaalselt. Lisaks tuleb hankijal riigihanke planeerimisel ja korraldamisel arvestada keskkonnasäästlike lahendustega.

Keskvalitsuse hankija peab täiendavalt arvestama, et järgida tuleb ka energiamajanduse korralduse seaduse alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse 9.03.2017.a määrust nr 63 „Keskvalitsuse ostetavate toodete, teenuste ja hoonete energiatõhususe nõuded“. Keskvalitsus käesoleva määruse tähenduses on riigi ametiasutused ja hallatavad riigiasutused.

Paragrahv 4 on määratletud määruuses kasutatavad terminid.

Keskkonnahoidliku riigihanke ning keskkonnahoidliku toote või teenuse definitsioonid põhinevad Komisjoni teatisel KOM(2008) 400 „Keskkonnahoidlikud riigihanked“.²

Keskkonnamõju defineerimisel on tuginetud keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusele.

Olelusring on defineeritud riigihangete seaduse § 86 lõikes 1.

Paragrahv 5 käsitleb mööbli keskkonnahoidlike kriteeriume. Sättes on selgitatud, mida mööbel käesolevas määruuses tähendab.

Peamised negatiivsed keskkonnamõjud, millega peaks mööbli ostmiseks korraldatava riigihanke koostamisel arvestama, on järgmised: bioloogilise mitmekesisuse kadu ja mullaerosioon mittesäästva metsamajandamise ja ebaseadusliku metsaraie tagajärjel; ressursside ammendumine taastumatute loodusvarade, nagu nafta või maagaasi kasutamise tõttu plastide tootmiseks; CO₂ ja muu heide, mis tekib mitmete materjalide tootmiseks vajaliku energia tarbimise tagajärjel; mürgiste ainete keskkonda laskmisest tulenev oht töötajatele, tarbijatele või keskkonnale laiemalt; siseõhu kvaliteedi halvenemine siseruumide mööblitoodetest pärit lenduvate orgaaniliste ühendite (LOÜ) heide tõttu; materjalide raiskamine kvaliteedistandarditele mittevastava mööbli olelusringi enneaegse lõpu tõttu; materjalide raiskamine parandamise, varuosade hankimise või ringlussevõtuks osade eraldamisega seotud raskustega. Seades hankes mööblile keskkonnahoidlikud kriteeriumid, saab selliseid keskkonnamõjusid vähendada või vältida. Keskkonnahoidlike kriteeriumite kasutamine vähendab mööbli olelusringi negatiivset keskkonnamõju.

Lõikes 3 on esitatud viide lisale 1, kus on sätestatud mööbli keskkonnahoidlikud kriteeriumid. Lähtutud on ELis välja töötatud keskkonnahoidlikest kriteeriumitest. ELi koostatud mööbli keskkonnahoidlike kriteeriumite juhendiga³ on võimalik tutvuda ELi keskkonnahoidlike riigihangete lehel. Juhendis on selgitatud, kuidas hankija saab keskkonnahoidlikes kriteeriumeid tõendada ning arvestada olelusringi. Kui arvestatakse hankelepinguga seotud olelusringi kuludega, saab keskkonnahoidlikus riigihankes hoida kokku raha ja säästa ühtlasi ka keskkonda. Kui riigihange on läbi mõeldud, saab hoida kokku materjali ja energiat, tekitada vähem jäätmeid ja saastet ning soodustada säästvust.

Lisas on toodud kohustuslikud keskkonnahoidlikud kriteeriumid, mida hankija peab toote või teenuse hanget koostades arvestama. Hankijal on õigus lisaks kohustuslikele keskkonnahoidlikele kriteeriumitele lisada ka valikkriteeriumeid või keskkonnahoidlike kriteeriumeid ise sõnastada.

Keskkonnahoidlikele kriteeriumitele vastava mööbliga ei kaasne peaaegu mingeid täiendavaid kulusid. Seega avaldab olelusringi kuludele kõige olulisemat mõju mööblieseme kasutusiga. Kauakestvate ja vastupidavate materjalide valik on tähtis, kuid vahest veelgi tähtsam on, et

---

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52008DC0400>

³ <https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/ENV-2017-00602-02-00-ET-TRA-00.pdf>

koostisosad ja materjalid on pandud kokku tugevaks tooteks, mis on lihtsalt parandatav või renoveeritav.

Paragrahv 6 käsitleb puhastustooteid ja -teenuseid. Sättes on selgitatud, mida puhastustooted ja -teenused käesolevas määruses tähendavad.

Peamised keskkonnamõjud, mis võivad kaasneda puhastustoodete ja -teenuste hankimisel ning millega tuleb riigihanke koostamisel arvestada, on järgmised: puhastusvahendite ja ühekordselt kasutatavate puhastustarvikute koostisosad (sh toorainekasutus), tootmine ja olelusringi lõpp; energia ja vee kasutamine puhastusvahendite ja elektriseadmete kasutusetapis; reovee tekitamine puhastusvahendite kasutamisel; tahkete ja vedelate jäätmete tekitamine.

Lõikes 4 on esitatud viide lisale 2, kus on sätestatud puhastustoodete ja -teenuste keskkonnahoidlikud kriteeriumid. Lähtutud on ELis välja töötatud keskkonnahoidlikest kriteeriumitest. ELi koostatud puhastustoodete ja -teenuste keskkonnahoidlike kriteeriumite juhendiga⁴ on võimalik tutvuda ELi keskkonnahoidlike riigihangete lehel. Juhendis on muuhulgas selgitatud, kuidas hankija peaks keskkonnahoidlike kriteeriumeid tõendama ning arvestama olelusringi. Kui arvestatakse hankelepinguga seotud olelusringi kuludega, saab keskkonnahoidlikus riigihankes raha kokku hoida ja ühtlasi säästa ka keskkonda. Kui riigihange on läbi mõeldud, saab hoida kokku materjali ja energiat, tekitada vähem jäätmeid ja saastet ning soodustada säästvust.

Keskkonnahoidlikud kriteeriumid hõlmavad ka keskkonnahoidlike puhastusvahendeid ja puhastustarvikuid. Teatud juhtudel ostavad hankijad neid otse, mitte puhastusteenuse kaudu. Sellisel juhul peaksid hankijad tutvuma ostetavate toodete keskkonnahoidlike kriteeriumitega.

Lisas on toodud keskkonnahoidlikud kriteeriumid, mille kasutamine hankijale on kohustuslik. Hankijal on õigus lisaks kohustuslikele keskkonnahoidlike kriteeriumitele lisada valikkriteeriumeid või kriteeriume ise sõnastada.

Puhastusteenuste kuludest suurima osa moodustavad personalikulud. Keskkonnahoidlike toodete ja tegutsemisviiside jaoks tähendab see, et:

1) muude kui palgakulude muutmise mõju puhastusteenuse kogukuludele on tõenäoliselt väga väike ning

2) kõige rohkem saab kulusid kokku hoida keskkonnahoidlike toodete ja tegutsemisviisidega, mis vähendavad tööjõukulusid (nt vähendavad puhastamisele kuluvat aega).

Keskkonnahoidlikud puhastusteenused on majanduslikult soodsad. Kuna kulude suurima osa moodustavad personalikulud, on tõenäoline, et investeerimine keskkonnahoidlikesse puhastusvahenditesse ja tegutsemisviisidesse ei vii kulude märgatava suurenemiseni.

Paragrahv 7 käsitleb kontori IT-seadmeid. Sättes on selgitatud, mida kontori IT-seadmed käesolevas määruses tähendab.

Peamised keskkonnamõjud, mis kaasnevad kontori IT-seadmetega ning millega tuleb riigihanke alusdokumentide koostamisel arvestada, on järgmised: energiatarbimine ja sellega kaasnev kasvuhoonegaaside heide tootmisel ja kasutamisel; toorainete kaevandamisest ja töötlemisest põhjustatud õhu-, pinnase- ja veereostus, bioakumulatsioon ja mõju veorganisemidele ning toodetes kasutatavad ohtlikud ained; taastumatute ressursside ja kriitilise tähtsusega toorainete tarbimine IT-seadmete tootmisel; potentsiaalselt ohtlike elektroonikaromude teke lõplikul kõrvaldamisel.

---

⁴ https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/cleaning_product/et.pdf.

Lõikes 2 on esitatud viide lisale 3, kus on sätestatud kontori IT-seadmete keskkonnahoidlikud kriteeriumid. Lähtutud on ELis välja töötatud keskkonnahoidlikest kriteeriumitest. ELi koostatud kontori IT-seadmete keskkonnahoidlike kriteeriumite juhendiga⁵ on võimalik tutvuda ELi keskkonnahoidlike riigihangete lehel. Juhendis on muuhulgas selgitatud, kuidas hankija peaks keskkonnahoidlike kriteeriumeid tõendama, lisaks on toodud ka olulusringi arvestamise seletus. Kui arvestatakse hankelepinguga seotud olulusringi kuludega, saab keskkonnahoidlikus riigihankes raha kokku hoida ja ühtlasi säästa ka keskkonda. Kui riigihange on läbi mõeldud, saab hoida kokku materjali ja energiat, tekitada vähem jäätmeid ja saastet ning soodustada säästvust.

Lisas on toodud keskkonnahoidlikud kriteeriumid, mida hankija on kohustatud riigihankes kasutama. Hankijal on õigus lisada lisaks kohustuslikele keskkonnahoidlikele kriteeriumitele ka valikkriteeriumeid või kriteeriume ise sõnastada.

Riigihanke ettevalmistamise etapis (tehnilise kirjelduse koostamisel) tehtavad otsused võivad oluliselt mõjutada ülalpidamiskulusid. Hinnangute kohaselt võivad IT-seadmete ülalpidamiskulud – elektriarved, seadmete remont ja riistvara uuendamine – tavaliselt moodustada olulusringi kuludest 8–13% (kuvaritel) ja 56–83% (arvutitel). Seetõttu on IT-seadmete ostul oluline kaaluda olulusringi kulusid.

Rikkis seadmed või komponendid võivad olla enneaegse asendamise põhjuseks. Garantii- ja hoolduslepingu olemasolu motiveerib pakkujaid tagama oma toodetele pikema kasutusea ja tagab ühtlasi, et nad vastutavad võimalike vigade parandamise eest.

Osa arvutite ja kuvarite tootmisel kasutatavaid aineid on teadaolevalt keskkonnale või inimeste tervisele eriti ohtlikud. Need ained võivad sattuda keskkonda:

- tootmisprotsessi käigus (võimalik oht töötajatele või keskkonnale);
- seadmete kasutamise käigus (võimalik oht kasutajale);
- seadmete ringlussevõtu või jäätmete kõrvaldamise käigus (võimalik oht tervetele kohalikele kogukondadele ja toiduahelale).

Nimetatud ainete olemasolu kontrollimisega projekteerimis- ja tootmisetapil saab need mõjud olulusringis miinimumini viia.

Paragrahv 8 käsitleb koopia- ja joonestuspaberi tooterühma. Sättes on selgitatud, mida koopia- ja joonestuspaber käesolevas määruses tähendab.

Peamised keskkonnamõjud, mis kaasnevad koopia- ja joonestuspaberi hankimisega ning millega tuleb riigihanke koostamisel arvestada, on järgmised: metsade hävimine ja bioloogilise mitmekesisuse võimalik vähenemine; õhu- ja veeheide tselluloosi ja paberi tootmise ajal; energia ja vee tarbimine tootmise ajal; kemikaalide kasutamine tootmise ajal; jäätmete (praaktooted, jäägid) tekitamine tootmise ajal.

Lõikes 3 on esitatud viide lisale 4, kus on sätestatud koopia- ja joonestuspaberi keskkonnahoidlikud kriteeriumid. Lähtutud on ELis välja töötatud keskkonnahoidlikest kriteeriumitest. ELi koostatud koopia- ja joonestuspaberi keskkonnahoidlike kriteeriumite juhendiga⁶ on võimalik tutvuda ELi keskkonnahoidlike riigihangete lehel. Juhendis on selgitatud, kuidas hankija peaks kriteeriumeid tõendama, lisaks on toodud ka olulusringi arvestamise seletus. Kui arvestatakse hankelepinguga seotud olulusringi kuludega, saab keskkonnahoidlikus riigihankes raha kokku hoida ja ühtlasi säästa ka keskkonda. Kui riigihange

⁵ <https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/computers%20and%20monitors/ET.pdf>.

⁶ https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/paper_GPP_product_sheet_et.pdf

on läbi mõeldud, saab hoida kokku materjali ja energiat, tekitada vähem jäätmeid ja saastet ning soodustada säästvust.

Lisas on toodud keskkonnahoidlikud kriteeriumid, mida hankija on kohustatud kasutama. Hankijal on ka endal õigus lisada valikkriteeriumeid või kriteeriume ise sõnastada.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 94, 28.03.2014, lk 65-242). Keskkonnahoidlikud kriteeriumid pole EL-s õigusaktidega hetkel reguleeritud.

4. Määruse mõjud

Euroopa Liidu kogemus kinnitab, et keskkonnahoidlikud riigihanked suudavad oluliselt mõjutada turul pakutavaid tooteid ja teenuseid, mille tulemusena muudavad ettevõtted oma tootmise, tooted või teenused keskkonnahoidlikumaks. Sellised tooted on tavaliselt valmistatud võimalikult tõhusa loodusvarakasutusega ja vähe saastates ning neil on minimaalne mõju keskkonnale nii kasutusajal kui ka kasutusest kõrvaldamisel.

Muudatused võivad mõningal määral suurendada hankija töökoormust. Kui hankija pole varem arvestanud riigihankes keskkonnamõju vähendamise, siis nüüd võib kuluda veidi rohkem aega keskkonnahoidlike kriteeriumite läbimõtleamiseks. Oluline, et hankijad oleks kursis keskkonnahoidlike teenuste ja toodetega. Keskkonnahoidlike kriteeriumite kasutamine ei pea alati tähendama toote või teenuse kallinemist (nt pehmepaberi tooted). Keskkonnahoidlik toode või teenus võib olla ostmisel kallim kui tavatoode, kuid tervet olelusringi arvestades on toode või teenus siiski odavam. Suurema keskkonnahoidlike toodete või teenuste nõudlusega tekib tõenäoliselt turule ka rohkem pakkujaid, mis omakorda mõjutab ka toote või teenuse alahinda tellijale soodsamas suunas.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, rakendamiseks vajalikud kulud ja rakendamise eeldatavad tulud

Keskkonnahoidlike riigihangetega soodustatakse keskkonnahoidlikku tootearendust ja uuenduslikkust. Lisaks sellele aitavad sellised riigihanked kokku hoida raha (kaitstes samas keskkonda), kui valitakse näiteks energiasäästlikum elektroonikaseade, vähendatakse hilisemat energiatarvet jms.

Teadlikkuse tõstmisesse on vaja panustada ka rahaliselt. Selleks plaanib Keskkonnaministeerium suunata läbi Euroopa Majanduspiirkonna (edaspidi EMP) Finantsmehhanismi ringmajanduse sh keskkonnahoidlike riigihangete edendamisse 900 000 eurot. Keskkonnaministeerium on koolitanud ja informatsiooni jaganud ning plaanime seda teha ka edaspidi.

Lisaks on vaja riigihangete registris uuendada ja täpsustada nelja tooterühma ja teenuse eelsisestatud keskkonnahoidlike kriteeriumeid. Kuigi riigihangete registris on vaja teha muudatusi, siis need ei vaja riigieelarvest täiendavat raha. Hankijatel on võimalik olnud 2019. aasta suvest lisada riigihangete registris eelsisestatud keskkonnahoidlike kriteeriumeid mööbli, puhastustoodete ja -teenuste, kontori IT-seadmete, koopia- ja joonestuspaberi puhul.

6. Määruse jõustumine

Määrus on kavandatud jõustuma üldises korras.

7. Määruse eelnõu kooskõlastamine

Määrus esitatakse kooskõlastamiseks järgmistele organisatsioonidele: ministeeriumid, Linnade ja Valdade Liit, Riigi Tugiteenuste Keskus, Eesti Kaupmeeste Liit, Eesti Kaubandus Tööstuskoda, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, Eesti Ringmajandusettevõtete Liit, Eesti Keskkonnajuhtimise Assotsiatsioon, Eesti Keemiatööstuse Liit, Eesti Mööblitootjate Liit, AS A.L.A.R.A., AS Eesti Liinirongid, AS Eesti Loots, AS Eesti Loto, AS Omniva, AS Eesti Raudtee, AS Eesti Teed, AS Eesti Vanglatööstus, AS Eesti Vedelkütusevaru Agentuur, AS Operail, AS Hoolekandeteenused, AS Levira, AS Metrosert, AS Nordic Aviation Group, AS Saarte Liinid, AS Tallinna Lennujaam, AS Tallinna Sadam, AS Teede Tehnokeskus, AS Vireen, AS Ökosil, Eesti Energia AS, Eesti Keskkonnauuringute Keskus OÜ, Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS, Elering AS, Kredex Krediidikindlustus AS, Lennuliiklusteeninduse AS, OÜ Transpordi Varahaldus, Rail Baltic Estonia OÜ, Riigi Kinnisvara AS ja Riigimetsa Majandamise Keskus.